

Prof. dr hab. Wiesława Piątkowska-Stepaniak
Instytut Nauk o Polityce i Administracji
Katedra Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej
ul. Katowicka 89
45-061 Opole
Tel. (77) 4527460
Kom. 886 135 338

Opole, 3 kwietnia 2023 r.

Recenzja

Ocena osiągnięcia naukowego (monografii naukowej) pt. : *Społeczeństwo, naród, państwo na łamach „Gościa Niedzielnego” 1923-1939* i całego dorobku naukowego dra Rafała Śpiewaka, w związku z postępowaniem habilitacyjnym w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach wszczętego na wniosek dra Rafała Śpiewaka.

Zainteresowanie badawcze i dorobek naukowy:

Przedstawiony mi do recenzji dorobek naukowy dra Rafała Śpiewaka zasługuje na uwagę.

Za podstawę ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego dr Rafał Śpiewak wskazał monografię naukową pt.: *Społeczeństwo, naród, państwo na łamach „Gościa Niedzielnego” (1923-1939)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, dodatkowo jedną publikację w oparciu o rozprawę doktorską, trzy monografie współautorskie, ponadto artykuły w czasopismach naukowych oraz rozdziały w monografiach. Cały zaprezentowany przez Habilitanta dorobek obejmuje 35 tekstów, z czego 2 sprzed doktoratu. Ich lektura pozwala stwierdzić, że gros z nich związana jest z mediami, w tym szczególnie prasą katolicką, obecnością duchowieństwa i treści religijnej w przestrzeni medialnej. Zagadnienia te Autor

osadza w dużym stopniu w górnośląskiej przestrzeni historycznej, ale też współczesnej. Zachodzą tam dynamiczne zjawiska społeczno-polityczne. Nauka społeczna Kościoła katolickiego jest w tym kontekście spoiwem, określającym dość jednoznacznie drogę badawczą Habilitanta, choć w wielu swoich tekstach stara się nadać im bardziej interdyscyplinarny charakter.

Publikacje te charakteryzuje obszerna baza źródłowa, a ich dość komplementarny charakter, tworzy pewną całość ukazującą m.in. mechanizmy wzajemnych relacji Państwo – Kościół katolicki. Stanowią też zestaw analiz przybliżających – w zamyśle Autora - punkt widzenia Kościoła katolickiego i ludzi z nim związanych (zarówno duchowieństwo jak i katolików świeckich) na kwestie misji Kościoła wyznaczającej pryncypia dotyczące m.in. obrony instytucji małżeństwa, wychowania młodego pokolenia, kreowania moralnych, obywatelskich postaw i zasad włącznie. Gros publikacji odnosi się do kwestii komunikacji, w tym nowoczesnych jej form, w kontekście Kościoła katolicki – społeczeństwo, naród, obywatel.

Autor w swoich rozważaniach teoretycznych słusznie zakłada, że w społeczeństwie demokratycznym istotne znaczenie ma wpływ mediów na kreowanie postaw, w tym oczywiście światopoglądowych. Zakłada trafnie, że to media (dziś szczególnie społecznościowe) w gruncie rzeczy decydują o charakterze komunikowania publicznego i podmiotowości całego społeczeństwa. Habilitant w swoich naukowych rozważaniach wielokrotnie podkreśla, że w sytuacji, gdy media tracą znaczenie, profesja dziennikarska traci autorytet w wyniku uzależnień od polityki, a media również na rynku medialnym nie tyle są agonistyczne, co antagonistyczne, dyskurs medialny przestaje odzwierciedlać fakty i dawać wnikliwą analizę rzeczywistości, a jedynie, czy też w zdecydowanej większości przedstawia uproszczone opinie i emocje. Dynamikę i związki pomiędzy m.in. polityką, rynkiem a mediami, którą ilustruje Autor w kontekście społecznej misji Kościoła stara się dogłębnie zilustrować również w swoim obszernym monograficznym opracowaniu pt.: *Spółeczeństwo, naród, państwo na łamach „Gościa Niedzielnego” 1923-1939*”.

W wymienionej monografii Habilitant sięga do historii dwudziestolecia międzywojnia zakreślając w szczególności pole badawcze do części Górnego Śląska i utworzonej po uzyskaniu przez Polskę niepodległości nowej administracji apostolskiej, w wyniku której powstała diecezja terytorialnie pokrywająca się z ówczesnym województwem śląskim.

Fakt o tyle istotny, że w nowo konstytuującym się de facto państwie pod względem gospodarczym, kulturowym, administracyjnym, społecznym, politycznym, ten obszar, przy tworzeniu nowych struktur instytucjonalnych i też nowej diecezji charakteryzował się

wyjatkową koniecznością podejmowania różnorodnych działań umożliwiających w miarę pełne zintegrowania go z państwem polskim. Żywioł niemiecki, śląski, polski oraz innych grup etnicznych i narodowych Górnego Śląska nadawał (i do dziś zresztą w dużym stopniu nadaje) mu szczególny charakter tygla językowego, kulturowego, wyznaniowego, kultywowanych tradycji, przekonań, ale też mitów, przesądów, uprzedzeń, politycznych i narodowych sympatii i antypatii.

Stąd też jedną z pierwszych decyzji księdza Augusta Hlonda, Ślązaka, który stanął na czele nowej administracji apostołskiej, było powołanie w 1923 roku tygodnika „Gość Niedzielny”, pisma – jak podkreśla Autor monografii – które miało w założeniu, jako organ prasy lokalnej Kościoła, stanowić rodzaj ambony służącej do ugruntowywania na śląskiej ziemi katolicyzmu, patriotyzmu i postaw moralnych. Katolicyzmu, który w przekonaniu hierarchów miał spełniać wyjątkową misję integracji społeczeństwa i budującej narodową tożsamość. Dzięki tygodnikowi miała wzrastać na tych terenach siła oddziaływania społecznej doktryny Kościoła, czyli głębokie zakorzenianie katolicyzmu w nowo tworzących się fundamentach polskiego narodu i społeczeństwa.

Habilitant sytuuje w tym kontekście swoje zainteresowania badawcze w obszarach pięciu kluczowych – jak podkreśla - problemów, które zajmowały szczególne miejsce w publicystyce czasopisma. Są to: - wizja relacji państwo - Kościół; zagrożenia światopoglądowe i społeczne; obrona rodziny, małżeństwa i modelu wychowania młodego pokolenia; stosunek do mniejszości żydowskiej; miejsce i rola Górnego Śląska w odrodzonym państwie polskim. Ten ostatni aspekt uwzględnia dobrze zarysowany przez Habilitanta kontekst historyczny z powstaniami śląskimi i ich skutkami włącznie. Ilustruje konstytuowanie się granicy na południu Polski, w tym również dążenia Polski do przyłączenia części Śląska Cieszyńskiego, co ostatecznie miało miejsce w październiku 1938 roku.

Autor analizując zawartość tekstów na łamach tygodnika poświęconych aneksji Śląska Cieszyńskiego wskazuje m.in. na fakt wkroczenia wojska polskiego na teren Czechosłowacji i zajęcie sporego terytorium Zaolzia. Jak się dowiadujemy, „Gość Niedzielny” opisywał ten fakt w duchu entuzjazmu, jednocześnie wyrażając głębokie poparcie dla dość powszechnej politycznej narracji „przejęcia władzy na tym terenie jako powrót prastarej ziemi piastowskiej do Macierzy”. Z dobranego zestawu tekstów wnioskujemy, że wkroczenie polskich wojsk do Czechosłowacji i zaanektowanie jej części nie budziło wątpliwości zarówno ówczesnych rządzących elit politycznych jak i Kościoła.

Jeżeli Autor monografii pisze, że „sytuacja społeczno-polityczna w okresie odbudowy państwa polskiego wyznaczała zatem Kościołowi kilka ważnych priorytetów, należały do nich: umacnianie jedności społeczeństwa poprzez przewyciężanie nasilających się podziałów politycznych, przeciwdziałanie zgubnym ideologiom, z których na pierwszym miejscu chodziło o bolszewizm (socjalizm) oraz działalność masonerii. I choć Habilitant wielokrotnie zaznaczał chęć zachowania programowo apolitycznej wykładni czasopisma, to w istocie tak nie było.

Lektura tekstów wskazuje na głębokie zanurzenie się w kwestie polityczne (rozdział I – pt.: *Wizja relacji państwo – Kościół kreowana w „Gościu Niedzielnym”*; rozdział II – pt.: *Kontekst społeczno-polityczny „Gościa Niedzielnego”*; rozdział III pt.: *Zagrożenia światopoglądowe i społeczne ukazane na łamach „Gościa Niedzielnego” (1923-1939)*; rozdział V- pt.: *Zagadnienia mniejszości żydowskiej w Polsce w świetle wypowiedzi w „Gościu Niedzielnym”*.

Co szczególnie przykuwa uwagę? W pierwszej kolejności stanowisko pisma wobec liberalizmu, często jednym tchem wymienianego z socjalizmem, zwłaszcza w jego bolszewickim wydaniu – jak podkreślano - oraz masonerią. To te powyżej wymienione ideologie zagrażały doktrynie Kościoła katolickiego i to im na łamach pisma zdecydowanie się sprzeciwiano. Momentami cytowane w monografii stanowiska i komentarze, które ukazywały się na łamach „Gościa Niedzielnego” są tak kontrowersyjne, że trudno przejść nad nimi do porządku, bez próby odniesienia się. Całkowicie uproszczony obraz, wręcz totalna negacja dotycząca liberalizmu, powinna zmusić Habilitanta do szerszej refleksji, której jednak w monografii nie ma.

W moim odczuciu debata nad liberalizmem, czy szerzej demokracją liberalną wymaga ciągłego dyskursu, pozwalającego na nowo definiować fundamentalne dla funkcjonowania społeczeństwa, czy też narodu sprawy. Jeżeli liberalizm zakłada, że pożądanym jest i możliwym do zrealizowania porządek polityczny zapewniający swobodę jednostek, które mają równe prawa dążenia do szczęścia, że mogą być chronione przed nadużyciami władzy i powinny żyć we wspólnocie szanującej ich różnorodność i odrębności zarówno w skali jednego kraju jak i świata, to jest o czym mówić, szczególnie gdy zajmujemy się społeczną nauką Kościoła. Kościoła, który w momencie konstituowania się na nowo państwowości odgrywał w tym procesie niepoślednią rolę. Stąd moja uwaga, że sama inwentaryzacja tematyczna tekstów tu nie wystarcza. Powinny się tu znaleźć jakieś zdecydowane punkty odniesień.

W. PMS

Może domagam się tak jednoznacznie w tym kontekście stanowiska Autora, bowiem coraz częściej słyszymy i dzisiaj, że dążenia jednostek do wolności prowadzi nieuchronnie do moralnej deprawacji i rozpadu wspólnoty, że walka o zachowanie tożsamości i jedności kulturowej – eliminuje różnorodność oczekiwań i postaw, że jest – jak pisze znakomity politolog Andrzej Antoszewski - koniecznym warunkiem jej zachowania, że prawa mniejszości, to w pełni nieuzasadniony postulat. Ci, którzy wyznają taki pogląd, nie są już krytykami liberalizmu, czy ściślej liberalnej demokracji. Stają się jej zapiekłymi wrogami. A wtedy nie mamy już do czynienia z dyskursem, lecz walką polityczną, ze wszystkimi tego konsekwencjami. Jak usytuować zatem ówczesne pismo katolickie „Gość Niedzielny”, z jego frazeologią w tym względzie?

Polityczna i społeczna rzeczywistość okresu międzywojnia stanowiła wyjątkowy tygiel emocji i wewnętrznej bezwzględnej niekiedy walki. Kościół stawał się jej uczestnikiem. To nie łagodziło napięcie, ale odwrotnie, mogło stawać się podłożem do konstruowania, a niekiedy sakralizowania zbiorowych fobii powodowanych czy to lękiem, czy to nienawiścią.

Z dzisiejszej perspektywy oceniając dokonania i zasługi „Gościa Niedzielnego” trudno też nie widzieć ostro zarysowującej się tej drugiej, wielce destrukcyjnej strony. Kładła się ona głębokim cieniem na kolejne lata wojenne i powojenne, chociażby w obszarze tzw. kwestii żydowskiej.

Autor rozprawy podjął w sposób bardzo ostrożny dyskurs na temat tej kwestii (Rozdział V pt.: *Zagadnienie mniejszości żydowskiej w Polsce w świetle wypowiedzi w Gościu Niedzielnym* (1923-1939), podrozdział: *Motywy krytyki Żydów*), uznając, że o Żydach pisano również pozytywnie, ale przytoczone cytaty, m.in. (s. 397) dowodzą, że pejoratywny ton o tej grupie przeważa. Żydzi byli generalnie ukazywani jako jedno z najpoważniejszych zagrożeń dla pomyślnego rozwoju państwa. Te przerażające niekiedy określenia ukazujące się na łamach pisma odnoszące się do żydowskiej mniejszości (m.in. Żydzi jako prowadzący pasożytnicze życie, tuczący się żywotnymi sokami narodu polskiego; zażydzenie Polski jest okropne; działania dywersyjne i agenturalne w Polsce miały być finansowane ze zrabowanego majątku w Rosji i polegać przede wszystkim na podsycaniu konfliktów wewnątrzpaństwowych). Dodatkowym eksponowanym permanentnie aspektem była zbieżność interesów bolszewickich z żydowskimi i masońskimi. (s. 226) .

Habilitant pisze „Stosunek do Żydów w publicystyce „Gościa Niedzielnego” nie odbiegał od retoryki prasy katolickiej w tym okresie. Odzwierciedlało to zarówno panujące

nastroje społeczne, jak i stanowisko polskiego Kościoła rzymskokatolickiego do tego *Innego*. Dla olbrzymiej większości Polaków Kościół był ważną siłą wpływającą na kształt opinii publicznej zarówno w kwestiach światopoglądowych, jak i politycznych”. (s. 386) . Skoro tak, to stan ten determinuje tym większą odpowiedzialność Kościoła w kreowaniu postaw społecznych.

I jeżeli w tym kontekście Habilitant zastanawia się nad faktem niemal nieustannego krytycznego stosunku do Żydów wyrażanego na łamach „Gościa Niedzielnego”, to zaznaczone przez Niego rozróżnienie antysemityzm – antyjudaizm (ukazujące się też na tychże łamach) nie jest w stanie zniwelować generalnie głęboko pejoratywnie nasyconych tekstów. Ich emocjonalna frazeologia mogła zatem podsycać lekceważący i poniżający sposób odniesień społecznych względem tych, którzy w ramach ustalonego politycznie i społecznie porządku w nim się powinni mieścić.

Powyżej mówimy o okresie międzywojnia, ale przecież i dziś trwające naukowe i społeczne debaty odbijają stan współczesnej demokracji w Polsce, w której nadal pojawiają się zjawiska stygmatyzacji i dehumanizacji pewnych grup mniejszościowych, etnicznych, narodowościowych, a ich zniesławianie i oszczerstwa nadal nie budzą zażenowania.

W *Zakończeniu* monografii Habilitant pisze m.in.: „ Analiza „Gościa Niedzielnego” z okresu międzywojennego pozwala stwierdzić, że linia programowa tygodnika, będącego głównym kościelnym organem prasowym na Górnym Śląsku w okresie II Rzeczypospolitej, stanowiła właśnie wyraz troski o dobro społeczne, kondycję państwa i narodu polskiego. Bieg wydarzeń potwierdził, że była ona wówczas nie tylko uzasadniona, ale wręcz bezcenna.” (s. 477).

I dalej Habilitant pisze: „Broniono prawdy o człowieku, narodzie i państwie, osadzając ją na gruncie duchowym. Nie chodziło o walkę z ludźmi, ale o walkę z kłamstwem, fałszem i błędem. Sprzeciwiano się ideom, które pomniejszały godność ludzką, arbitralnie dostosowując pojmowanie człowieka jedynie do własnych koncepcji i wizji społecznych, jak również stopniowo zatrąwały całe państwa i narody.” (s. 479)

Jeżeli Habilitant konkluduje, że sięganie do historii może przyczynić się do lepszego zrozumienia współczesności, „może stać się też przyczynkiem do interdyscyplinarnej refleksji naukowej nad powtarzalnością niektórych procesów społecznych i politycznych, w których szczególnego znaczenia nabiera społeczna nauka Kościoła”, to warto wziąć te słowa na serio.

W. F.

A jeżeli tak, to czy nie ma niczego, co byśmy z historii analizowanego pisma wynieśli jako głęboką przestrożę. Choćby tylko jedną, że niezależnie od wartości, w imię których działamy, nie wolno nam stygmatyzować i dehumanizować jednostki czy też określonej zbiorowości. Kończy się to zbiorowym cierpieniem, czego ludzie doświadczyli w przeszłości i doświadczają obecnie.

Ciekawie i wielce wymownie w tym kontekście brzmią słowa Habilitanta, które zamieścił w streszczeniu tekstu pt.: *O nadużyciach emocji w tekstach dziennikarskich*, [w:] *(Ko)media. Konteksty dyskursu medialnego*, red. J. Gołuchowski, D. Konieczna, K. Zdanowicz-Cyganiak, Warszawa 2014, ss. 163-176. Pisze : „Niezachowanie odpowiednich proporcji we wzbudzaniu negatywnych emocji jest forma kłamstwa. Oprócz słów, współczesne dziennikarstwo posługuje się także obrazem. Obrazem nierzadko sugestywnym, natrętnym, czy wręcz obsesyjnym, dodatkowo wzmocnionym przez wyrafinowany tekst. Podgrzewanie emocji, rozbudzanie ich przez kolejne wstrząsy, stanie się czynnikiem napędzającym koniunkturę. W tej pogoni każdy wydawca będzie sięgał po silniejsze bodźce, bardziej wyrafinowane, sugestywne i ostrzejsze teksty. Jak jedni opublikują mocny tekst, to inni mocniejszy i następuje eskalacja strachu, lęku, przerażenia. Wówczas możemy mówić o swoistej wojnie emocji.”

Tak właśnie jest, czy może być. Przed tym zjawiskiem broni wiedza i profesjonalizm dziennikarski.

Spośród pozostałych publikacji naukowych, które dr Rafał Śpiewak wskazał jako osiągnięcie stanowiące podstawę ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego na uwagę zasługują badania poświęcone nowym mediom. Wnioski zawarte m.in. w publikacjach: R. Śpiewak, *Tradycja i nowoczesność. Nowe media w duszpasterstwie akademickim*, [w:] *Komunikowanie Społeczne w dobie nowych technologii*, red. D. Piątek, S. Ossowski, Poznań 2017, ss.165-187; R. Śpiewak, *Zagospodarowanie cyberkontynentu – media studenckie duszpasterstwa akademickiego w Polsce*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, t.52, z.2, ss.373-392; R. Śpiewak, *Moralność studentów*, [w:] *W świecie aksjologii, polityki i kultury. Studenci wobec mediów (na podstawie badań empirycznych)*, red. M. Łuczak, A. Pethe, R. Śpiewak, K. Zdanowicz-Cyganek, Katowice 2018, ss. 32-58 są badawczo ważne i interesujące. Dotyczą również m.in. zasad profesjonalizmu, który, jak czytamy w artykule *Tradycja i nowoczesność...* , „wymaga zaangażowania fachowców. [...] Dostrzegane zagrożenia płynące z komunikacji cyfrowej domagają się wręcz od Kościoła, by za pośrednictwem nowych mediów pokazywać współczesnym młodym ludziom piękno i wartość bezpośredniej obecności we wspólnocie. Takie doświadczenie pozwala na przezwyciężenie samotności, zagubienia, anonimowości, a przez to utraty tożsamości i urzeczowienia.” (s. 182)

Habilitant zastanawia się m.in. nad istotą partycypacji społecznej w grupie ludzi młodych. Jednoznacznie stwierdza: „Należy zawsze pamiętać, że studenci przede wszystkim potrzebują tego, co faktycznie kryje się za wirtualną odsłoną, nade wszystko odpowiedniego środowiska. Musi być ono przyjazne, bezpieczne i twórcze, aby zastąpić czy uzupełnić to wszystko, co wynieśli z rodzinnego domu i czego szukają w okresie studiowania.” (*Tradycja i nowoczesność...*, s. 182)

To ważna konkluzja, wymagająca kolejnych ciągłych badań tego zjawiska. Habilitant dostrzega istotę zmian. Warto w tym miejscu dodać - zmian, które niesie nowo medialna „społecznościowa fasada” równości, partnerstwa, wspólnot i zbiorowej integracji. Wiemy jednak, że kryją się za nimi m.in. korporacje medialne i to one zarządzają największą „sieciową fabryką świata”. Teraźniejszość i przyszłość nowych mediów jawią się jako nowy porządek niestabilności i konieczności zaakceptowania płynności. Na polskim rynku badawczym coraz więcej naukowców poświęca uwagę tej tematyce. Czyni to również w niedużym zakresie habilitant. Jedną z ciekawszych Jego pozycji w tym zakresie, to już wyżej wymieniony tekst pt.: *Moralność studentów*. W tej publikacji zilustrowane opinie młodych ludzi o takich zjawiskach jak: aborcja, eutanazja, ideologia gender, homoseksualizm, pornografia dziecięca, posiadanie czy używanie narkotyków są mocno spolaryzowane. Ponad połowa badanych (próba reprezentatywna, zróżnicowane środowiska badawcze) nie ocenia źle in vitro, eutanazji czy homoseksualizmu. Tylko połowa respondentów uznała za złą aborcję. (s.52) Wyniki ankiet są punktem wyjścia Autora do rozważań na temat konieczności lub nie skodyfikowania norm wszędzie tam, gdzie sam paradygmat moralny wyniesiony z domu i rodziny nie wystarcza. Tu otwierają się przestrzenie do pytań o to, kto ma decydować o granicach wolności, odpowiedzialności, kształcie demokracji, która bez wartości, w tym wartości liberalnych przemienia się w dyktaturę, czy też system autorytarny. Ważne są cytowane w tekście pytania wyrafinowanego intelektualisty - Zygmunta Baumana [...] czy zdolność i skłonność do moralności, szyta na miarę odpowiedzialności za Innego jako konkretną Twarz, okaże się wystarczająco pojemna i silna, a także dostatecznie zdeterminowana i żywotna, aby uwzględnić i udźwignąć całkowicie odmienny ciężar odpowiedzialności za <Innego jako takiego>: nieokreślonego i anonimowego Innego, bezimiennego (ponieważ roztapiającego się w masie <innych innych>) Innego? Czy etyka, która rodzi się i rozwija w *moral party of two*, da się przeszczepić na abstrakcyjną wspólnotę społeczeństwa ludzkiego i jeszcze dalej – na abstrakcyjną globalną wspólnotę ludzkości? Mówiąc wprost: czy edukacja moralna, którą odbieramy w rozmaitych *moral party of two*, przygotowuje nas do życia w świecie?” (Z. Bauman, *Szanse etyki w zglobalizowanym świecie*, Kraków 2007, s. 25) . Pytania te raczej nie zamykają kwestii, tylko ja otwierają.

Za kluczowe kategorie poznawcze w powyżej wskazanym całym dorobku naukowym uznałabym zatem takie kwestie jak: 1) Polityka informacyjna „Gościa Niedzielnego” w kontekście społeczeństwo, naród, państwo; 2) Zachowania społeczne i postawy w nowo medialnej rzeczywistości w kontekście społecznej misji Kościoła katolickiego. 3) Tożsamość regionalna jako determinanta misji mediów lokalnych i regionalnych (przykład Górnego Śląska)

Badania wymienione w punkcie 1 stanowią szczególnie ważną część osiągnięć naukowych Autora inspirujących do dalszych dociekań. Obok powyższego podsumowania, zaznaczam, że Autor włożył sporo pracy, by przeanalizować i usystematyzować zawartość tekstów „Gościa Niedzielnego”, starał się wyeksponować i częściowo ocenić ich przesłanie ideowe, formułowane na tle ówczesnych procesów polityczno-historycznych i społecznych. Monografia ma w tym względzie istotną wartość. Te porządkujące dokonania z dobrze zarysowanym historycznym i społecznym i częściowo politycznym tłem należy - mimo braku polemicznych, zobiektywizowanych głębszych uwag - zauważyć i docenić.

Współpraca z ośrodkami zagranicznymi:

Współpraca Badacza z ośrodkami zagranicznymi została wskazana w dokumentacji. Potwierdzona efektami w postaci m.in. wykładów gościnnych (eksperckich) na Uniwersytecie św. Cyryla i Metodego w Trnawie na Słowacji. Współpraca ta zaowocowała aktywnym udziałem Habilitanta w kilku konferencjach międzynarodowych. Referaty wygłoszone podczas tych konferencji ukazały się drukiem w monografiach pokonferencyjnych odnotowanych w bazie Web of Science lub wysoko punktowanych czasopismach zagranicznych, m.in. R. Śpiewak, *The Truth in The Media – the necessary conditio, but still sufficient?* [w:] *Megatrends and media. Digital Universe*, red. Z. Buckowa, L. Rusnakova, M. Solik, Trnava 2019; R. Śpiewak, W. Widera, *Influence of the media on the participation of citizens in the processes of creating and implementing social and economic policy in the interwar period in Poland – case study „Gość Niedzielny” – online inspirations for contemporary times*, [w:] *Marketing Identity. Offline is the New Online*, red. A. Kusa, A. Zauskova, Z. Buckova, FMK, Trnava 2019; R. Śpiewak, Z. Widera, *Influence of catholic media on citizenship*, „European Journal of Science and Theology”, June 2020, Vol.16., no.3 (140 p.); R. Śpiewak, W. Widera, *The Mission of the Catholic Church for the State in the Discourse of „Gosc Niedzielny” during Poland’s Interwar Period*, „Religions” 2021, 12 (3), (100 p.) W przygotowaniu kolejny projekt m.in. z

Uniwersytetem św. Cyryla i Metodego w Trnawie na Słowacji, którego celem jest pogłębiona dyskusja naukowa słowackich i polskich badaczy w obszarze mediatyzacji religii. Projekt ma się zakończyć wiosną 2023 r.

Współpraca z ośrodkami krajowymi:

Habilitant współpracuje m.in. z Katedrą Epidemiologii i Medycyny Środowiskowej Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach; z Wydziałem Teologicznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu; z wydziałami - Nauk Społecznych i Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Współpraca ta zaowocowała wspólnymi projektami badawczymi, udziałami w konferencjach, publikacjami. Obszary współpracy odnosiły się m.in. do zagadnień takich jak: W przestrzeni leku i stresu; Laboratorium wolności religijnej; projekty badawcze z zakresu komunikacji medialnej (samorząd, społeczność lokalna, organizacje pozarządowe); mediatyzacja religii. Wymieniona powyżej współpraca potwierdza aktywność naukową dra Rafała Śpiewaka. Te interesujące pola badawcze stawiają Autora w gronie znaczących w naszym kraju badaczy – specjalistów w zakresie komunikacji społecznej, w szczególności odnoszących się do mediów katolickich, społecznej nauki Kościoła i związanych z nią norm etycznych, postaw, zachowań.

Udział w krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych:

W omawianym dorobku zwraca uwagę fakt, że dominuje tu udział w konferencjach organizowanych w kraju. Habilitant tylko dwukrotnie uczestniczył na konferencjach poza krajem, na Słowacji. Nie we wszystkich brał czynny udział. Zestaw wystąpień na konferencjach (ponad 20 konferencji) odzwierciedla pewne wątki zainteresowań naukowo-badawczych dra Rafała Śpiewaka, zwłaszcza z zakresu nowych technologii medialnych; mediów studenckich duszpasterstwa akademickiego w Polsce; prawdy w mediach; idei zjednoczeniowych Europy na łamach :Gościa Niedzielnego” w okresie międzywojennym.

Dokonania dydaktyczne, organizacyjne, popularyzacji wiedzy:

Dr Rafał Śpiewak swoją karierę naukową związał z Uniwersytetem Ekonomicznym w Katowicach. Pierwsze zatrudnienie w wymiarze ½ etatu na stanowisku adiunkta miało miejsce w 2011 r. W 2014 r. został zatrudniony jako pracownik naukowo-dydaktyczny w wymiarze pełnego etatu na Wydziale Informatyki i Komunikacji tego Uniwersytetu. Do 2021 r. był adiunktem w Katedrze Dziennikarstwa Ekonomicznego i Nowych Mediów, a po likwidacji tej Katedry został przeniesiony do Katedry Badań Rynkowych i Marketingowych.

Studia filozoficzno-teologiczne skończył w Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym w Katowicach w 1998 roku (magister filozofii). W 2002 r. uzyskał dyplom licencjacki z teologii pastoralnej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, a następnie w 2006 r. doktorat nauk humanistycznych w zakresie historii (Wydział Historii Kościoła Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Stopień ten uzyskał na podstawie rozprawy pt.: *Gazeta Katolicka – Pismo duchowieństwa i ludu polskiego na Śląsku. Studium historyczno-doktrynalne*. Recenzentami byli: prof. dr hab. Mieczysław Pater i ks. prof. dr hab. Janusz Wycisło.

Po obronie doktoratu władze kościelne skierowały Go do pracy duszpasterskiej w roli duszpasterza akademickiego. Swoją posługę zaczął w Rybniku w ramach istniejącego tam Kampusu, który tworzyły Politechnika Śląska, Uniwersytet Śląski i Uniwersytet Ekonomiczny. Przez 10 lat pełniąc obowiązki duszpasterza akademickiego inicjował i animował imprezy mające charakter integracyjny, edukacyjny i społeczny. W tych przedsięwzięciach intensywnie współpracował z władzami miasta Rybnika. Rezultatem tej współpracy i wyrazem docenienia Jego aktywności samorządy studenckie trzech uczelni w 2009 roku nadały dr Rafałowi Śpiewakowi tytuł „Przyjaciel studenta”.

W latach 2006-2016 pełnił też funkcję kapelana harcerzy (Hufiec Ziemi Rybnickiej). W 2007 r. dzięki inicjatywie i zaangażowaniu dr Rafała Śpiewaka powstało w Rybniku pierwsze niemedyczne hospicjum domowe, które do dziś prowadzi swoją działalność.

Od 1 października 2021 r., decyzją arcybiskupa katowickiego Wiktora Skworca, pełni urząd proboszcza parafii św. Józefa w Chorzowie. Jest to parafia wielkowiejska licząca 11,5 tys. parafian. Jednocześnie metropolita katowicki powierzył Mu również funkcję duszpasterza rodzin Dekanatu Chorzów oraz koordynatora Synodu o synodalności – ogólnokościelnej inicjatywy papieża Franciszka (2021-2023). W listopadzie 2022 został mianowany przez arcybiskupa katowickiego dziekanem Dekanatu Chorzów Archidiecezji Katowickiej.

Podczas pracy naukowo-dydaktycznej na uczelni prowadził m.in. zajęcia: Współczesna historia Polski w mediach; Historia mediów; Aksjologia i etyka dziennikarska; Warsztat z retoryki – przygotowanie wystąpień publicznych; Retoryka i erystyka; Estetyka; Sztuka pisania; Media w procesach integracji europejskiej; Psychologia; Etyka i odpowiedzialność zawodowa w zarządzaniu projektami.

Przez dwa lata był członkiem Wydziałowej Komisji do spraw Jakości Kształcenia. W aktualnej kadencji 2021-2024 został wybrany do Rady Wydziału Informatyki i Komunikacji z grona adiunktów.

Jest promotorem 47 prac licencjackich i jednej pracy magisterskiej. Był też promotorem pomocniczym doktoratu Krzysztofa Horowskiego napisanego pod kierunkiem Damiana Guzka i obronionego na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach 3 listopada 2022 r.

Prowadził też wykłady w ramach Erasmus +. M.in.: Zastosowanie Big Data w identyfikacji odbiorców przekazów medialnych; Różnorodne zagrożenia użytkowników mediów cyfrowych; Opracowanie projektu aplikacji mobilnej do edukacji w mediach; Komunikacja władz samorządowych z uchodźcami; Komunikacja marketingowa podczas pandemii COVID 19.

Dr Rafał Śpiewak prowadzi aktywną działalność popularyzatorską. Szczególnie na uwagę zasługuje Jego dorobek publicystyczny. Jest częstym gościem rozgłośni radiowej (Radio eM i Polskiego Radia Katowice, gdzie występuje przed mikrofonem jako ekspert w dziedzinie mediów, teologii oraz zagadnień społecznych. W 2019 r. przygotował cykl wykładów adwentowych w ramach audycji magazynu religijnego „Ślady” Polskiego Radia Katowice. Publikuje na łamach „Dziennika Zachodniego” i „Tygodnika Rybnickiego”.

Współpracuje aktywnie również ze szkołami, gdzie oprócz rekolekcji prowadzi wielorakie prelekcje, warsztaty, wykłady.

W Jego obszarze zainteresowań i pasji znajdują się poezja i malarstwo. Wydał trzy tomy poezji i malarstwa: *Szukam dawnych łez* (2006); *Ślady* (2012); *Trwanie* (2019). Własna twórczość Habilitanta, zainspirowała Go do zorganizowania wieczorów poetyckich i wernisaży malarstwa w Centrum Duszpasterstwa Akademickiego w Rybniku oraz w Domach Kultury Siemianowic Śląskich, Opactwie Pocysterskim w Rudach Raciborskich.

Członkostwo w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism:

Członek Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej; członek Polskiego Towarzystwa Edukacji Medialnej. Angażuje się przede wszystkim w działalność sekcji badawczych PTKS – Nowych Mediów oraz Komunikowania Religijnego.

Współpraca z otoczeniem społecznym i gospodarczym:

W 2012 roku na mocy dekretu Arcybiskupa katowickiego został powołany w roli eksperta II Synodu Archidiecezji katowickiej (2012-2016) w ramach Komisji ds. Dziedzictwa Kościoła katolickiego kierowanej przez prof. dr hab. Jerzego Myszora. Celem Synodu było przygotowanie dokumentu ukierunkowującego działalność pastoralną partykularnego Kościoła w aktualnym kontekście społecznym.

Uwagi końcowe:

Dr Rafał Śpiewak jest związany z Uniwersytetem Ekonomicznym w Katowicach, osobą aktywną w środowisku nauki o mediach, z szczególnym ukierunkowaniem na media katolickie. Jego dokonania w tym zakresie są zauważalne. Świadczą o tym publikacje, wystąpienia na konferencjach, sympozjach, kongresach, udział w naukowych zespołach zarówno w kraju jak i zagranicą. Jego dorobek naukowy, choć częściowo jedynie porządkujący, ukazuje jednak dobre zorientowanie poznawcze z zakresu łączenia mediów (i szerzej - nowych mediów) , etyki, moralności, ze społeczną nauką Kościoła katolickiego, rozpoznawania zmian zachodzących w komunikacji medialnej, społecznych kontekstów. Krytyczne uwagi zawarte w recenzji, wskazujące na braki i pominięcia wielu istotnych zjawisk, nie przesłaniają jednak wartości dokonań Habilitanta i pozwalają uznać Go za dojrzałego naukowca i nauczyciela akademickiego, otwartego na wyzwania niesione przez współczesne przemiany polityczne i cywilizacyjne, etyczne, w wymiarze społecznym i jednostkowym.

Biorąc pod uwagę zarówno całość dorobku naukowego, przygotowanie dydaktyczne, umiejętności organizacyjne oraz aktywność społeczną i popularyzatorską dra Rafała Śpiewaka – ocenione przez mnie w końcowym efekcie pozytywnie – stwierdzam, że stanowią podstawę do dalszego procedowania habilitacyjnego i nadania stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach.

Prof. Wiesława Piątkowska-Stepaniak

